

o Zariki in Solnci, o lepi Vidi, o deveti deželi, o mladi Bredi in Zori i. dr.

Vse te pesmi navaja urednik najprej v najpreprostejši obliki, potem tudi v drugih, pozneje nastalih. Pesem: „Kralj Matjaž reši svojo nevesto“ nahajaš v desetih inačicah, „Mlado Brede“ v šestih. Mnogo teh inačic pa kaže, da so nabiralci narodne pesmi „popravljali“, da, celo premenili vso obliko. Odlikoval se je v tem oziru celó Prešeren, ki je premenil „Lepo Vido“ popolnoma gledé na obliko, celó metrum ji je predrugačil; mesto narodnega čveterostopnega troheja bereš peterostopni trohej. Toda lepa oblika v „Lepi Vidi“ kaže uprav Prešerna. Isto je reči o „Mladi Bredi“, ki jo je priobčil Rodoljub Ledinski. To znano pesem je silno preuredil celó v pesniški meri, vendar spoznaš iz nje velikega pesnika, dasi dr. K. Štrekelj sodi o njej, da „nikakor nima tistega narodnega duha, ki se navadno išče v nji“.

Značilno za ono dóbo je mnenje, da je tako izpreminjevanje ali popravljanje „pravi način, po katerim naj pridejo stare pesmi našega naroda na

dan“ (Bleiweis). To izpreminjanje je pa presešlo včasih vse meje in provzročilo marsikako slovnično spako; tako je nastalo „poda se“ (str. 102) iz „šla“ ali „smukne“; zašli so v pesmi celó barbarski deležniki: „Save velke prihajavše, Vse bregove pokrivavše“ (str. 53).

Znamenitost narodnega pesništva so spoznali že naši najboljši pesniki prejšnje dóbe. Niso se pa samo učili iz narodnih pesmij, temveč so celó snov zajemali iz njih, na pr. Prešeren za svojega „Povodnjega moža“ (str. 139 a) ali S. Jenko za balado „Knezov zet“ (str. 182).

Omeniti nam je še, da se urednik ozira na najmanjše inačice in različice in vse vestno objavlja pod črto, kar ni le velike važnosti za narodne pesmi, ampak tudi za slovensko slovnico.

Ker je izšel šele prvi snopič, nečemo obširneje o tem delu govoriti, temveč z urednikom prosimo narodnjake, naj pridno zbirajo narodno blago ter mu je pošiljajo v porabo; njemu samemu pa res „Bog daj življenje, zdravje in veselje“, da delo srečno doviši.

V. S.

Razne stvari.

Slovenska glasba.

„Glasbena Matica“ je v minulem mesecu v Ljubljani nastopila z dvema koncertoma: prvim dné 9. in drugim dné 16. sušca. Obakrat se je vršil koncert v veliki „Sokolovi dvorani“ Narodnega doma. Obširni prostor in močna električna razsvetljava sta se takoj prikupila gostom, in tako je bilo občinstvo vseskozi živahno, rekel bi, dobre volje.

Bili so pa tudi komadi vspeveda prvega večera tako dobro izbrani, da je občinstvo vsakaterega vsprejelo z navdušenjem in burno pohvalo. Galusova „Musiča noster amor“ je pokazala, da je za koncert prav primerjna. Najbolj so ugajale „Narodne pesmi“, katere je za mešani zbor harmonizoval g. pevovodja M. Hubad. — Večina posameznih točk ni bila nova, zbor „Glasbene Matice“ jih je že pel: vendar smo bili z njimi letos prav tako, če ne še bolj kakor onikrat, zadovoljni, zato, ker smo spoznali večjo gibčnost v proizvajanju.

Drugič, dné 16. m. m. se je pela Erbenova balada „Mrtvaški ženin“. Že lansko leto je nastopila „Glasbena Matica“ v koncertu s to krasno Dvořakovo kompozicijo in pridobila občno pohvalo od poslušajočega občinstva. Glasbo samo na sebi kritikovati ni naš namen: dovolj, če rečemo, da je med Dvořakovimi deli po sodbi veščakov izmed najboljših. Zbor in orkester pripravljata poslušalca v položaj, kakor ga pripoveduje dogodek v baladi. In to je tako naravno, da človek poslušajoč pripovedovanje basista, katerega spremljata zbor in

orkester, mora prav čutno in živo staviti si ga pred dušne oči. N. pr. že précej začetek: „Enajsta ura bije že“ napravi nate utisek pozne noči, ob kateri imaš pričakovati nekaj posebnega, neznanega, skrivnostnega. Tako je izraženo mir, ki pokriva vas; pa zopet tuljenje vetra, lajanje psov, ki čutijo mrtvaški duh. Petelinje petje, katero naznanja dan, potolaži te h koncu in zdi se ti, da so izginile težke sanje. Krasno se menjata v dvogovoru: ženin in nevesta. Najkrasnejši del pa je gotovo ona prisrčna nevestina molitev: Marija, milostna gospá.

Gdč. Mira Dev si je pridobila prvič in drugič poslušalce z zvonkim, čistim in obsežnim glasom. Pela je zlasti drugič s čustvom, in kazalo se je, da se je vglobila v stališče uboge neveste — kar se je posebno spoznalo v oni lepi „molitvi“. Le premlad je še njen glas in z močnim tenorjem izvrstnega pevca Razingerja, ali celó ob orkestru — se je kar utopil tu in tam, da ga je bilo komaj čuti. O gosp. Razingerju kaj reči? Treba ga je čuti in čuditi se ali močnemu in zvonkemu glasu, ali občutnemu izrazu v njem, ali sigurnosti obojega. Gospod Vašiček mora tudi biti hvaležen Stvarniku za krasen svoj organ. In razumlivo je predaval, da smo morali zadovoljni biti, ko bi bili še tako strogi. Orkester je točno zvrševal predpisano nalogo; jednako pevski zbor, ki je tako precizno in gotov svoje zmožnosti sledil vodstvu svojega vodje. Da! gospodu Hubadu je častitati na krasnih uspehih, do katerih je privédel „Glasbena Matica“, — a ob jednom mu jih prav iz srca privoščimo kot nekako

plačilo za trud in neumorno požrtvovalnost, s katero skrbi za vglad priljubljenega društva. — Daj Bog jednako ugoden in srečen izid nastopom društva na Dunaju, kamor je šlo prav tedaj, ko pišemo to poročilo. Naj bo pa tudi ta pot srčen izraz hvaležnosti, katero goji Ljubljana za bratovsko sočutje Dunajčanov ob strašni lanski potresni nesreči. O uspehih na Dunaju pa prihodnjič!

Opazke k spevu „Knez Ljudevit“.

I. Opazke zgodovinske.

Da bodo častiti bralci „Dom in svet“-a lože umevali spev „Knez Ljudevit“, podati hočem nekoliko zgodovinskih črtic, v kolikor se spev dotika zgodovine. Pač pa bralec ne sme misliti, da spev zasleduje čisto zgodovinski tok iste dóbe. Knez Varna, Svitozor, njegov sin in hčerka Diva so izmišljene osebe, katere sem si ustvaril, da spopolnim spev in da si pojasnim tedanje razmere Slovencev. Korotanskim Slovincem in deloma tudi sedanjim Goranjcem so zapovedovali korotanski vojvode; goriški in notranjski so bili pod Kadolahovo oblastjo. Sedanje Dolenjsko se pa nič ne omenja. Zato sem v domišljiji te Slovence del pod oblast kneza Varne.

Koncem osmega stoletja (l. 788.) so Franki razširili svojo oblast nad Slovence in si hoteli podjarmiti tudi sosedne Hrvate. Najprej je premagal frankovski kralj Karol Vel. l. 800. vélikega župana posavskih Hrvatov ter jih je spravil pod oblast friulskega mejnega grofa. Franki pa so bili okrutni; Slovenci in Hrvati niso mogli prenašati frankovskega suženjstva. Zato je po smrti Karola Vel. Ljudevit, véliki župan panonskih Hrvatov, poslal poslanca k nemškemu cesarju Ludoviku Pobožnemu (l. 818.) na državni zbor v Ahen. Tu so se pritoževali zaradi surovosti in krutosti friulskega mejnega grofa Kadolaha, toda opravili niso nič. Tako je Ljudevit uvidel, da z lepa ne pojde, zato se je združil s sosednimi Slovenci in s Timočani, ki so v sedanji bačko-bodroški županiji prebivali, ter je leta 819. Frankom odpovedal pokorščino. Ljudevit je jel tudi z drugimi sosedi sklepati zvezo: s Korotanci, Guduščani, itd. Od kraja je bil srečen in je večkrat premagal mejnega grofa Kadolaha in frankovske vojske. Močno pa ga je oviral pri nadaljnem bojevanju Borna, knez dalmatinskih Hrvatov, kateremu so bržkone Franki obetali posavsko Hrvatio, ako jim zvest ostane in se ž njimi bojuje zoper Ljudevita. Ljudevit pa popusti za nekaj časa Nemce, ki so od severa nanj pritiskali, in se spoprime z Borno, ki ga je bil od zadaj napadel, ob Kolpi. Ljudevit srečno premaga Borno in ga zapodi daleč v Dalmacijo, popolnoma Borne ni mogel ukrotiti, ker se je bil ta dobro utrdil. Nato pa je šel Borna na cesarski dvor posvetovat se, kako bi Ljudevita občutneje prijeli. Sklenili so, da ga napadejo s tremi vojskami ob jednom. In res gredó tedaj tri vojske nad Lju-

devita. Prva vojska se je spoprijela z Ljudevitom ob Dravi. Ljudevit se je moral s svojimi umakniti čez Dravo in se je v svoji deželi zaprl v neki na strmih skalah dobro utrjeni grad. To je prestrašilo Slovence med Sočo in Savo, da so zopet priznali nadoblast mejnega grofa Balderika, naslednika Kadolahovega, ki je bil med tem umrl. Tudi prihodnje leto (821) so prihrule zopet tri vojne nad Ljudevita, pustošile mu deželo, on pa se ni hotel na prostem spoprijeti ž njimi, ampak je bival v močnih trdnjavah, ki si jih je utrdil s pomočjo laških zidarjev, katere mu je pošiljal gradski patrijarh Fortunat. Fortunat je bil popolnoma Ljudevitov privrženec in ga je zdatno podpiral in navduševal v vstaji zoper Franke. Franki so klicali patrijarha zato na odgovor, on pa je zbežal v Carigrad, ker je tudi carigrabski cesar bil Ljudevitov prijatelj. Ko pa pribesni zopet nova vojska nad Ljudevita, zbeži iz Siska k Srbom, kjer je baje umoril srbskega kneza. Od tod je bežal v Dalmacijo k Ljudemslu, sorodniku kneza Borne. Ta pa ga je zavratno umoril, morda iz maščevanja.

A. Hribar.

II. Opazke bajeslovne.

O bogovih na str. 162 gl. str. 126. „V Morani speči“ so mrtvi. O Radegostu str. 160. „Belinov žar“ je solnčna svetloba. Poganski svečeniki so bili zlasti v prvih časih še precěj izobraženi. Svoje vednosti so rabili v to, da si ohranijo nadvlado nad nevednim ljudstvom, katero jih je imelo za čarovnike in se jih je balo. Mnogokrat je imel svečenik večjo oblast kakor vladar. Znali so dobro pisati. Pisali so navadno na lesene deske s čudnimi znamenji; vedeževanje je bilo pri njih navadno (str. 167). Rojenice in Sojenice so v pravljicah ženski duhovi, ki določujejo novorojenemu otroku, kaka bo njegova usoda.

V spevu „Slovo“ na str. 195. je porabil pesnik prav spretno bajeslovno poosebljevanje naravnih prikaznij. V mraku jezdi Ljudevit po gozdu, in domišljija mu ustvarja vse polno prikaznij, ko vidi trepetajoče liste in sliši lahni šum vetra. O Čadežu gl. str. 128. Devica s pušico je slovanska Artemida. V pravljicah, zlasti poljskih, se imenuje. Z lovskimi psi hodi na lov, zlasti rada ob mesečini. Škrat je znan iz pravljic. Hudomušen pritlikavec je, z rdečo kapico in zeleno suknjico; v gozdu uganja svoje burke. „Zlate čuvajo zaklade“: škrateljčki po dnevu spé, po noči rezljajo zlato. „Divji mož“ je v gozdu to, kar povodni mož v vodi. „Možje polesni“ so vzeti iz severnih slovanskih pravljic: Lehi, ki rastejo z okolico; v gozdu so veliki, na trati majhni kakor trava. „Rutilke“ so Sojenice. „Prepilili so babo“ (str. 196). Še sedaj se je ohranil v mnogih krajih običaj, da spomladi „babo žagajo“. Razne pesmi prepevaje (v nekaterih čeških pesmih je še ohranjeno ime